

Beszámoló a
Byzanz und das Abendland / Byzance et l'Occident X.
Studia Byzantino-Occidentalia
nemzetközi konferenciáról

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Kiválósági Alapjának támogatásával immár tízedik alkalommal rendezte meg az ELTE Eötvös József Collegium Homonoia – Hellénológiai Központ (<https://byzantium.eotvos.elte.hu/>), illetve az EC Bollók János Klasszika-filológia műhely, az EC Aurélien Sauvageot Francia műhely, az EC Olasz műhely, az EC Germanisztikai műhely, az ELTE BTK Ókortudományi Intézet, Görög Tanszék, Újgörög Tanszékcsoport és a Magyar Bizantinológiai Társaság (<https://mbt.eotvos.elte.hu/>) a Byzanz und das Abendland / Byzance et l'Occident nagy nemzetközi konferenciát. A konferencián 39 külföldi és 36 magyar kutató – köztük több ifjú tehetség – adott elő. Hazánkat is beleszámítva összesen tíz európai ország polgárai voltak jelen.

Az alábbiakban a négynapos konferencia (olykor párhuzamosan zajló) nagyobb egységeinek beszámolója következik. A szervezők célja most is az volt, hogy a nemzetközi színvonalú rendezvény keretében a pályakezdő, akár még egyetemi tanulmányaikat folytató kiváló tehetségű kutatóknak is lehetőséget teremtsenek az előadásra. Mindemellett a konferencia alatt az *εργαστήρια* (műhelymunka) keretében – mint minden évben – a neves külföldi (vagy külföldön dolgozó magyar) kutatók szemináriumokat is tartottak hallgatónknak.

A rendezvény elismertségét bizonyítja, hogy Franciaország és Görögország nagykövetei rezidenciájukon adtak fogadást a résztvevők tiszteletére, a Budapesti Olasz Kulturális Intézet pedig a székhelyén látta vendégül az előadókat. Az ELTE Egyetemi Kiválósági Alap meghatározó támogatása mellett a támogatók között volt a Nemzeti Kulturális Alap, az Österreichisches Kulturforum Budapest, a Budapesti Francia Intézet, a Budapesti Olasz Intézet, az ELTE BTK Hallgatói Önkormányzat, a Debreceni Egyetem HUN-REN Memoria Hungariae Kutatócsoport (a Havas-könyvtár átadása), a budapesti Görög Intézet, és az Országgyűlés görög szószólója.

GALLICA–GRAECA

A konferencia megnyitóján a főszerzők mellett köszöntőbeszédet mondott Jonathan Lacôte, Franciaország magyarországi nagykövete, Emmanouil Apostolakis, Görögország magyarországi nagykövete, Homer A. Mavrommatis, a Ciprusi köztársaság magyarországi nagykövete, valamint Borhy László, az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektora. A megnyitón keretében Christine Ferlampin-Acher, az Université Rennes 2 professzora több mint másfél évtizedes kutatói közreműködéséért, szakmai támogatásáért és oktatói munkájáért Eötvös Collegiumért emlékérmeket vehetett át. A rendezvény első két napján a Gallica – Graeca elnevezésű, elsősorban francianyelvű szekciókban nemzetközileg elismert hazai és külföldi kutatók a középkort a bizánci Kelet és a latin Nyugat közötti párbeszéd, csere és olykor konfrontáció szemszögéből vizsgálták. A korábbi konferenciákhoz hasonlóan visszatérő témák közé tartozott a szövegek és szerzők kétnyelvűsége, a két nagy kultúra közötti, gyakran porózus határon született szövegek elemzése, az etnikai, társadalmi és vallási keveredés, valamint az összetett „kultúrák közötti” dialektika, nemcsak a horizontális földrajzi tengelyen (Kelet–Nyugat), hanem a vertikális társadalmi tengelyen is (tudományos kultúra – populáris kultúra). A kétnapos ülészakok során irodalmi, történeti, nyelvészeti, paleográfiai, és

vallástudományi témájú előadások is elhangzottak. A konferencia Gallica–Graeca szekcióiban elhangzott előadások: Christine Ferlampin-Acher (Université Rennes 2, Rennes): Constantinople dans *Artus de Bretagne* (XIVe siècle): démythification, remythification ?; Emese Egedi-Kovács (ELTE Eötvös József Collegium, Budapest): Rétablissement d'un texte fragmentaire en ancien français : principes, méthodes, outils (cod. Athon. Iviron 463); Annick Peters-Custot (Nantes Université, Nantes): Une pré-diaspora arménienne en Occident ? Premiers linéaments d'une étude du dossier des textes hagiographiques latins portant sur des saints hommes « grecs » ou « arméniens » (X^e–XIe s.); Filippo Ronconi (École des hautes études en Sciences Sociales, Párizs): La Mystagogie de Photius entre Orient et Occident. Manuscrits, texte et enjeux; Benoît Grévin (Centre de recherches historiques, Párizs) – Gian Luca Borghese (Istituto Italiano di Cultura di Zagabria, Zággráb): O felix Asia. Relire la lettre de Frédéric II sur le césaropapisme byzantin; Attila Bárány (Debreceni Egyetem): On the Way to the Holy Land: King Andrew II's Negotiations in Cyprus in 1217; Cyril Pasquier (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest): A Comparison of the Liturgy of Marriage in the Εὐχολόγιον τό μέγα σὺν Θεῷ ἁγίῳ (1873) and in the *Rituale romanum* (1884) – *Missale romanum* (1889); Petros Fokianos (École des hautes études en Sciences Sociales, Párizs): « Græcari » / « Romanari » : la question de l'altérité « hellénique », « byzantine », « romaine » et « constantinopolitaine » dans la poésie néo-latine de la fin du Quattrocento; Paul-Victor Desarbres (Université Paris-Sorbonne (Paris IV), Párizs): Un milieu humaniste voué aux « études byzantines » à Paris dans la seconde moitié du XVIe siècle ?; Andrea Ghidoni (Università degli Studi di Genova, Genova): Saints migrants d'Orient en Occident : approches aux « légendes apostoliques » de la France médiévale; Alfonso Lombana Sánchez (Universidad Complutense de Madrid): Erudition and Diplomacy: Janus Pannonius's Use of Ancient Sources in His 1465 Roman Orations; Sándor Kiss (Debreceni Egyetem): L'image du temps dans une chronique latine du Ve siècle. La structure du *Liber Genealogus*; Judit Csákó (HUN-REN BTK): Aubri de Trois-Fontaines et les rois de Hongrie. Une chronique universelle du XIIIe siècle et ses éventuelles sources hongroises; Ágnes Virágh (HUN-REN BTK): Collective Emotions in Motion: The Transformation of Communal Experiences Regarding Byzantines in 10th-Century Southern Italian Chronicles; Sándor Ónadi (Debreceni Egyetem): Relics as Instruments of Divine Leadership in the First Crusade (1095-1099); Géza Szász (Szegedi Tudományegyetem): Comment exprimer l'éloignement ? Le témoignage des voyages en Hongrie; Sára Horváthy: « Et l'amiralz estoit lors escriez » (Huon de Bordeaux, v. 5944) : le personnage oriental dans la littérature narrative médiévale; Yulia Nikitenko (Universidade de Coimbra Instituto de Estudos Filosóficos, Coimbra): Pseudo-Denys l'Aréopagite dans *les Commentarii Collegii Conimbricensis Societatis Jesu*.

A keddi napon kettős könyvbemutatóra került sor: a *Byzanz und das Abendland IX. Byzance et l'Occident VIII. Studia Byzantino-Occidentalia = Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae* LXIV (2024) 1-3 (szerk. Emese Egedi-Kovács, László Horváth, Erika Juhász, Kisdí Klára) tanulmánykötet, amely a tavalyi konferencia előadásainak írott változatát tartalmazza, illetve Andrea Ghidoni, *Piangere la memoria. Lamento funebre e culture medievali* (prefazione di Corrado Bologna, Roma, Carocci, 2024) című monográfiáját mutatták be.

A rendezvény ἐργαστήρια szekciójában Christine Ferlampin-Acher, az Université Rennes 2 professzora, valamint Paul-Victor Desarbres, az Université Paris IV docense (az Eötvös Collegium korábbi francia lektora) tartott szemináriumot az Aurélien Sauvageot Francia műhely tagjainak.

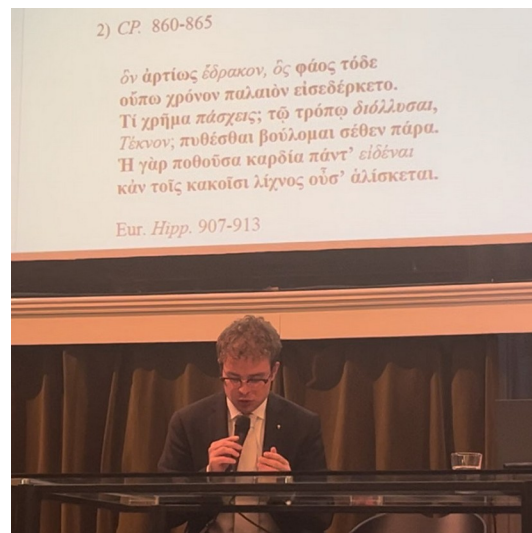
ITALICA

A második nap délutánját az italianista stúdióknak szenteltük. Az idei olasz napot Gabriele La Posta, a Budapesti Olasz Kultúrintézet igazgatója nyitotta meg Ludmann Ágnessel, az ELTE Eötvös József Collegium Olasz műhelyének vezetőjével. Az első szekció Renzo Tosi, a középkori görög és latin nyelvű közmondások leghíresebb ma élő kutatójának előadásával kezdődött, a továbbiakban pedig az ELTE középkori olasz irodalommal foglalkozó oktatói, a Messinai Egyetem docense és a pavai Almo Collegio Borromeo két fiatal kutatója adtak elő. Az ELTE Eötvös József Collegiuma 2021. novemberében kötött nemzetközi egyezményt a pavai Almo Collegio Borromeóval, melynek értelmében hallgatók, fiatal kutatók vehetnek

részt a partnerintézmény rendezvényein. A fiatal kutatók a közösségi médiában is hálásan hirdették az eseményt: [Facebook](#).

Az *Italica* szekció előadásai: Renzo Tosi (Università di Bologna, Bologna) Osservazioni sul rapporto tra favola esopica e tradizione proverbiale; Federico Ragazzi (Almo Collegio Borromeo, Pavia): La codificazione giustiniana tra Oriente e Occidente: Redazione, tradizione e ricezione del *Corpus Iuris Civilis*; Ditta Szemere (Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Budapest): Devozione femminile nel chiostro: le letture delle clarisse umbre nel Bassomedioevo; Antonio Donato Sciacovelli (Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Budapest): Il Decameron dal testo allo schermo, tra letture impegnate e stereotipie dannose (online); Antonio Maresca (Almo Collegio Borromeo, Pavia): Ricognizioni dell’Ippolito di Euripide nel *Christus patiens*; Giovanna Costanzo (Università degli Studi di Messina): Sull’unità fra finito e infinito. Pavel Florenskij e “l’idealismo magico”.

Az ülészak zárásaképpen a Budapesti Olasz Kulturális Intézet látta vendégül a konferencia résztvevőit.

GRAECA–BYZANTINA

A *Byzanz und das Abendland X.* nemzetközi bizantinológiai konferencia *Graeca* szekcióiban az ELTE Eötvös József Collegiumban működő *Homonoia – Hellénológiai Központhoz (Centre Byzantium)* kötődő hazai és külföldi kutatók számoltak be legújabb kutatási eredményeikről. A magyar előadókön kívül német, francia, szerb, olasz, szlovák, ciprusi, orosz és görög kollégák érkeztek Budapestre, számos külföldi egyetem, illetve kutatóintézet képviselésében. A konferenciát nyitó *Gallica-Graeca* szekciókhoz hasonlóan itt is Kelet és Nyugat kölcsönhatása került a középpontba, de míg a konferencia elején az előadók inkább a nyugati világ szemszögéből vizsgálták az érintkezéseket, itt a „Keleten”, Bizáncon volt a hangsúly. A bizánci történelem, régészet, történetírás, egyháztörténet és irodalomtörténet egyaránt szóba került a három nap során. Az előadásokban hangsúlyozottan a forráskutatás került előtérbe.

A fenti irányelvek mentén szerveztük a plenáris előadásokat is: A *Graeca* ülészakok nyitányaként kedden délután Peter Schreiner, a Kölni Egyetem *professor emeritusa* tartott előadást „Geschichtsunterricht für Kaiser Sigismund? Gedanken zu einer fiktiven Rede des Isidor von Kiev im Jahre 1434” címmel; a szerdai ülészakokat Alfred Grimm nyugalmazott

professzor (Bayerisches Nationalmuseum; Staatliches Museum Ägyptischer Kunst) előadása vezette be: „*Signum hieroglyphicum. Zur Prophezeiung in Synesios‘ De providentia*”. A német professzor vetítőképes előadása a germanisztika ülészakok hallgatósága számára is sok érdekességet kínált. Szerda este pedig – immár hagyományosnak mondható módon, az interdiszciplinaritás jegyében – a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen közös szervezésben, az orvostanhallgatókat is bevonva került sor Isabel Grimm-Stadelmann (Bayerische Akademie der Wissenschaften, Ludwig-Maximilians-Universität, München) plenáris előadására: „The Medical-therapeutical Collection of *Codex Sofiensis gr. 148A*” címmel.

Plenáris előadások

Geschichtsunterricht für Kaiser Sigismund? Gedanken zu einer fiktiven Rede des Isidor von Kiev im Jahre 1434

Peter Schreiner a *Byzanz und das Abendland* konferenciák keretében korábban is foglalkozott már Kijevi Izidor magyarországi utazásaival s számos részletet sikerült tisztáznia ezek hátterét illetően. A mostani előadásban a tudós egyházpolitikus egyik Luxemburgi Zsigmondhoz szóló beszédét vizsgálta meg tüzetesebben. A szöveget a Vatikáni Apostoli Könyvtár egyik görög nyelvű kódexe (*Palatinus gr. 226*) őrzi két változatban; mindkettő Izidor autográf kézírata. Az alapos filológiai vizsgálatok és a történeti kontextus feltárása után Peter Schreiner meggyőző érvekkel bizonyította az előadásban, hogy az *enkomion* (a magasrangú személlyel való találkozás alkalmából mondott dicsőítő beszéd) valószínűleg fiktív beszéd maradt. Jelentőségéből azonban ez mit sem von le; a beszéd a kortárs politikai s egyházpolitikai viszonyok érdekes és kiemelten fontos dokumentuma.

Signum hieroglyphicum. Zur Prophezeiung in Synesios' De providentia

A Kr. u. IV–V. század fordulóján tevékenykedő Synesios (görög filozófus, Ptolemais püspöke) *A Gondviselés* című művében említ egy különös hieroglifát, amely máig rejtély a kutatók számára. A számtalan különböző megoldási kísérlet dacára az sem kizárt, hogy – miképp azt 2017-ben megjelent tanulmányában Rene Pfeilschifter is felvetette – Synesios az adott helyen nem egy valós (általa is látott) hieroglifáról tesz említést. A leírt részelemek külön-külön gyakran előfordulnak a hieroglifákon, de máig nem sikerült olyan hieroglifát találni, amely hasonlítana Synesios leírására. Előadásában Alfred Grimm, aki maga is egyiptológus (korábban a müncheni Staatliches Museum Ägyptischer Kunst igazgatóhelyettese), Synesios egyiptomi forrásokon alapuló hieroglifa-ismeretét vetette össze a hieroglifakutatás ókor óta formálódó eredményeivel.

The Medical-therapeutical Collection of *Codex Sofiensis gr. 148A*

Isabel Grimm-Stadelmann, a bizánci orvoslás oktatója és úttörő kutatója, a Nemzetközi Bizantinológiai Szövetség (International Association of Byzantine Studies) bizánci orvoslástudományt kutató bizottságának (Commission for the Investigation of Byzantine Medical Studies) elnöke legújabb felfedezéséről, egy – a bizánci orvoslás terén kuriózumnak számító – görög kéziratos forrásról beszélt. A kutatónő által idén ősszel a szófiai Nemzeti Könyvtárban tanulmányozott kódexről kiderült, hogy különféle gyógyászati szövegek mellett egy alkímista receptkönyvet is tartalmaz, amely ebben a formában Bizánctól eddig nem volt ismert. Az előadó a különös forrást tágabb kontextusba helyezte: kijelölte helyét a későbizánci és posztbizánci orvosi kultúrában, s rámutatott, hogy egyediségén túl a szöveg azért is kiemelt jelentőséggel bír, mert a bizánci és nyugati orvoslási hagyomány kölcsönhatásának ékes bizonyítéka.

A Graeca. I-IV. EC Homonoia – Zentrum für Hellenologie egység szekcióiban elhangzott előadások: András Németh (Biblioteca Apostolica Vaticana): The Cult of Pannonian Saints in Byzantium: A Concise Greek Life of Saint Martin (BHG 1181e); Zoltán Farkas (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest): *Theologica Pselli* (Psell. or. theol. 98 Gautier); Erika Juhász (ELTE Eötvös József Collegium, Budapest): Gyula Moravcsik und der Orden Pour le Mérite; Salvatore Costanza (National and Kapodistrian University of Athens, Athén): Kaiser Manuel I. Komnenos und der Krieg gegen Ungarn: Reichspolitik, Erwartungen und Auswirkungen des Konflikts; Vratislav Zervan (Slovak Academy of Sciences, Institute of Art History, Pozsony): Saint Serbian Despotess Angelina – Patroness of the Cult of Saint John the Almsgiver in Hungarian Kingdom at the End of the Middle Ages; Benjámín Soós (ELTE Görög Tanszék): The First Hungarian Translation of Johannes Kepler’s *De stella nova*; Janka Júlia Horváth (ELTE Eötvös József Collegium, Budapest): Anneaux et amulettes magiques dans les romans grecs de la Morée Franque; Ábel Török (ELTE Eötvös József Collegium, Budapest): The Autobiography of Nicephorus Blemmydes – Preparing a New Critical Edition; Johanna Róza Tüzes (ELTE Eötvös József Collegium, Budapest): Les expériences miraculeuses d’une pèlerine en Terre Sainte – Nouvelles perspectives de la recherche sur le récit de Marguerite de Beverly; István Kovács (Debreceni Egyetem): The Narratives of John II Komnenos’ Reign in Kinnamos and Choniates; Helline Loiseau: « C’est à peine si l’histoire te consacre quelques lignes » : approches de Byzance dans l’œuvre de C. P. Cavafy (1863–1933); Julie Minas (ENS, Párizs): Réminiscences du *Ménon* dans le *De libero arbitrio* d’Augustin; Márk Besztercei (ELTE Eötvös Collegium): Papal ‘Soft Power’, Theological-Exegetical Networks and a Roman ‘anti-Constantinople Movement’ – Possible New Perspectives on the Christological Debates of the 7th Century; László Borhy (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest) – Zsolt Mráv (Magyar Nemzeti Múzeum): Ein römerzeitliches, bronzenes prometopidion aus der Donau bei Brigetio (Komárom, Ungarn); Miklós Takács (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, HUN-REN BTK): Byzantium and Feldebrő; Péter Langó (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, HUN-REN BTK): The Relationship between Byzantium and the Carpathian Basin in the 10th Century – Based on the Examination of Minor Objects; Maja Nikolić (Serbian Academy of Sciences and Arts) – Bojana Pavlović (Serbian Academy of Sciences and Arts): The Barbarians in the Central

Balkans (Late 10th–Mid-13th Century) – a View from Constantinople (online); Srđan Pirivatrić (Serbian Academy of Sciences and Arts, University of Bergade, Belgrád): Manuel I Komnenos, Geza II and the Serbian Rulers in the Mid-12th Century: Between Kinship and Vassalage; Svetlana Bliznyuk (független kutató, Garmisch-Partenkirchen): Die Königin von Zypern Helena Palaiologina und ihre Rolle in der griechisch-lateinischen Syntese in Zypern im 15. Jhd.; Péter Ekler (Magyar Nemzeti Levéltár, Budapest): Franciscus Borgia Kéri (1702–1768): *Epitome historiae Byzantinae...* (Tyrnaviae, 1741); Pál Diószegi Szabó (Szegedi Tudományegyetem ÁJK): The Emperor in the German Golden Bull (1356). Representation of Imperial Power and Possible Byzantine Parallels; Gyula Mayer (HUN-REN BTK): Eine königliche Briefsammlung um 1480; Attila Bárány (Debreceni Egyetem BTK): On the Way to the Holy Land: King Andrew II's Negotiations in Cyprus in 1217; Charalampos G. Chotzakoglou (Hellenic Open University, Patra): The Cycladic Church-carpenter Nikolaos Ioannou (Miklos Jankovits) (18th–19th c.) in Greek-Orthodox churches of Hungary According to Unpublished Sources; Ioannis Eliades (Byzantine Museum, Nicosia): Contemporary Portraits of Caterina Cornaro, Queen of Cyprus, in Budapest and Cyprus.

A hallgatók/ fiatal kutatók számára meghirdetett szemináriumok (ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΜΑΘΗΤΩΝ / Officinae Studiosorum) keretében Németh András (Biblioteca Apostolica Vaticana) tartott érdekesítő előadást és műhelyszemináriumot „A Vatikáni Könyvtár kincsei és működése” címmel.

A *Graeca I.* ülészak alatt került sor a Havas László könyvtárának átadására. November 19-én 16.00 órától – a *Byzanz und das Abendland X.* konferencia keretében, az *EC Homonoia – Hellénológiai Központ* erre a célra kialakított részlegében avatták fel és adták át a diákságnak. Havas László klasszika-filológus, a Debreceni Egyetem néhai professzora 1958-ban az újjáalakuló Eötvös Kollégium első évfolyamának tagja volt. Bár oktatói és kutatói tevékenységét nemzetközleg elismert színvonalon a Debreceni Egyetemen bontakoztatta ki, collegiumi kötődését haláláig őrizte. Sőt, úgy rendelkezett, hogy értékes magánkönyvtára a Collegiumba kerüljön és az általa is többször oktatott collegisták tudását gyarapítsa.

Havas Gyöngyi, a Professzor úr özvegyének jelenlétében a Collegium igazgatója, Horváth László köszöntötte a résztvevőket. Emlékező- és avatóbeszédet mondott Takács

Levente, a Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Történelmi Intézet, Klasszika filológiai és Ókortörténeti nem önálló Tanszékének docense. A collegista ifjúság képviselőjében a könyvtárat Varga Dániel, az EC Bollók János Klasszika-filológia műhely titkára vette át. A katalogizálásra kerülő könyveket Mátyás Melinda, az ELTE Eötvös József Collegium Mednyánszky Dénes Könyvtár és Levéltár munkatársa gondozza. Az eseményről szóló tudósítást lásd: [Méltó helyen a Havas-gyűjtemény | DEBRECENI EGYETEM](#).

GERMANICA – QUELLE UND DEUTUNG IX.

A *Bizánc és a Nyugat* című nemzetközi konferenciasorozatának *Germanica* szekciójaként 2013 óta rendszeresen megtartott, középkori és korajúrkori német nyelvű kéziratok kutatásával foglalkozó *Forrás és értelmezés* című szakmai fórum idei, 2024. november 20-ai, immár kilencedik ülészakán összesen hét hosszabb, egyenként 25 perces szakmai referátum hangzott el a magyar, osztrák és német könyv-, levél- és kéziratárakban őrzött kéziratokkal kapcsolatos paleográfiai, kodikológiai, filigranológiai és filológiai kutatások legújabb eredményeiről. Kollokviumok résztvevői hagyományosan az Osztrák Tudományos Akadémia Középkorkutató Intézete Kéziratosztályának tudományos munkatársai (<https://www.oeaw.ac.at/imafo/forschung/schrift-buchwesen>), akik alkalmanként négy-öt előadással vesznek részt a rendezvényeken, továbbá német és magyar egyetemi oktatók és kutatóintézetek tudományos munkatársai (Hamburgi Carl von Ossietzky Állami és Egyetemi Könyvtár, Szegedi Tudományegyetem Germanisztikai Intézete, OSzK Fragmenta et Codices Kutatócsoport, Pázmány Péter Katolikus Egyetem stb.), valamint az ELTE Eötvös József Collegium Germanisztika műhelyének vezetője, a műhely jelenlegi tagjai, illetve alumnusai.

A referátumok forrásanyagukat, témájukat és módszertanukat tekintve ezúttal is igen változatosak voltak: egyházi szövegeket tartalmazó kódexektől kezdve a kéziratok autobiográfián és korajúrkori emlékkönyv-bejegyzéseken át a zenetörténeti kéziratok vízjeleinek elemzéséig, a forráskiadásoktól a szöveg-hagyomány feltárásán át a filológiai-hermeneutikai elemzésekig a kéziratok szövegeinek feltárását célzó kutatások számos válfaját képviselték. Az ülészak előadói és szekcióvezetői anyaintézményeik szerint az alábbiak voltak: Edith Kapeller (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Mittelalterforschung, Abteilung Schrift- und Buchwesen des Mittelalters, Bécs): Heilige, Bilder und Grabmäler. Ladislaus Sunthaym und die (Re)Präsentation der Babenberger im Stift

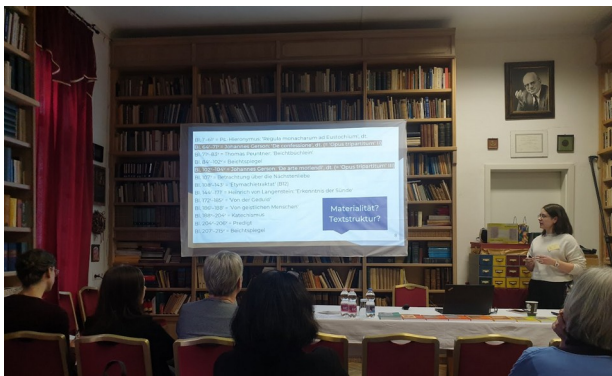
Klosterneuburg; Maria Stieglecker (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Mittelalterforschung, Abteilung Schrift- und Buchwesen des Mittelalters, Bécs): Auf Spurensuche: Zur Objektgeschichte von Codex 900 der Stiftsbibliothek Melk; Tünde Katona (Szegedi Tudományegyetem, Germanisztikai Intézet): Stammbücher des Samuel Martiny. Versuch der Rekonstruktion seiner Alben anhand seiner selbstbiographischen Aufzeichnungen; Márta Vass (Bergische Universität Wuppertal): Stoff und Struktur. Zum eigenartigen Aufbau der Sammelhandschrift St. Pölten 066; Katrin Janz-Wenig (Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky): „Codex membranaceus forma oblonga...“ – zu einem Liber Precum (Cod. in scrin. 133) der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg; Julianna Orsós (Országos Széchényi Könyvtár, Fragmenta et Codices Kutatócsoport): Der Textzeuge einer vollständig(er)en mittelalterlichen *Summa*-Übersetzung in Pannonhalma; Paul Gulewycz (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Mittelalterforschung, Abteilung Schrift- und Buchwesen des Mittelalters, Bécs): Digitale Erforschung der Wasserzeichen in Franz Schuberts Musikautographen: Datenerhebung und Präsentation.

A rendezvényt az ELTE Germanisztikai Intézetében, a *Quelle und Deutung* levelezőlistáján, a Magyar Germanisták Társasága programajánló körlevelében és a Germanisztika műhely facebook-oldalán népszerűsítettük.

A kollokviumsorozat életre hívásában kezdeményezőként kulcsszerepet játszott Dr. Christine Glaßner, a Kézírtosztály volt vezetője, aki paleográfiai szakszemináriumokkal és kutatási témákkal, ill. segédanyagokkal támogatta a Germanisztika műhelyben folyó medievisztikai képzést, valamint kritikai kiadásra váró, feldolgozandó szövegek kézíratait bocsátotta rendelkezésünkre – a kezdeményezésére a műhelyben indult „Opusculum tripartitum”-projektünk egyik első mérföldköve a 2016-ban kísérőtanulmánnyal megjelent, Johannes Gerson XV. századi latin traktátusa német fordításának három, osztrák kéziratgyűjteményekben őrzött változatát tartalmazó szinoptikus szövegkiadás (https://eotvos.elte.hu/media/3b/cc/0c3f069d414b431159cc0295c5b0cc6f172bddafab7bbc93713a87ccf50e/ec_QuD-II.-I-Opusculum.pdf). A projekt méltó lezárásaként az összesen kilenc kézirat alapján készített kritikai szövegkiadás megjelentetését tervezzük.

A *Quelle und Deutung* rendezvényeinek egyik fő támogatója az Osztrák Kulturális Fórum Budapest, amely a programot idén novemberi rendezvényajánlójában is hirdette (link: <https://www.bmeia.gv.at/kf-budapest/veranstaltungen/detail/ix-quelle-und-deutung>). Horváth László igazgató és Sára Balázs műhelyvezető mellett az idei rendezvényen az ÖKF igazgatója, Christian Autengruber köszöntötte az előadókat és a hallgatóságot, akinek a megnyitó alkalmából – rendezvényeink immár több mint egy évtizedes, rendszeres támogatását megköszönve – Horváth László *Pro Collegio*-emlékérmet adományozott.

A kollokviumokon elhangzott előadások anyagát – hagyományosan a mindenkor következő kollokvium időpontjáig – nyomtatásban is kiadott, illetve az Eötvös Collegium honlapjának „Szakmai munka – Kiadványok” menüpontjában (<https://eotvos.elte.hu/szakmai-munka/kiadvanyok/kiadvanyok>) is szabadon elérhető gyűjteményes konferenciakötetben tesszük közzé. Az eddig megjelent, a 2023-as anyagokkal együtt immár nyolc, egyenként 200–260 oldal terjedelmű, kötetenként 8–10 tanulmányt tartalmazó gyűjteményben az elmúlt évtized során 65 tételnyi, igen változatos témákban született szacikk jelent meg harminc osztrák, német, magyar és francia szerző tollából, összesen több mint 1700 oldalnyi terjedelemben.

Hagyományainknak megfelelően a *Quelle und Deutung IX* germanisztikai rendezvényt is az előző, 2023-as kollokvium összesen kilenc előadásának változatos témáiból készült, 260 oldal terjedelmű, szokás szerint igen gazdag forrás-, kép- és tényanyagot tartalmazó *Quelle*

und Deutung VIII című gyűjteményes kötet bemutatója zárta, amelyre közvetlenül a konferencia után, a Collegium Dísztermében, mintegy negyven fős szakmai közönség előtt került sor (*Quelle und Deutung VIII. Beiträge der Tagung Quelle und Deutung VIII am 20.–21. November 2023*. Hg. von Balázs Sára [=EC-Beiträge zur Erforschung deutschsprachiger Handschriften des Mittelalters und der Frühen Neuzeit I.VIII; Series Antiquitas – Byzantium – Renascentia LV], Budapest, Eötvös-József-Collegium, 2024). A kötet tartalmazta kilenc, a kézirat kutatás különböző tematikus súlypontjait tekintve igen változatos összképet mutató tanulmány ezúttal is értékes és érdekes betekintést nyújt a középkori és koraujkori német nyelvű szöveghagyományozásának egyes fejezeteibe, így mindenekelőtt a források szakszerű rögzítésébe, leírásába, kiadásába, elemzésébe és értelmezésébe, a német nyelvű kézirat szövegek ezúttal a IX.–XVIII. századi időszakot felölelő hagyomány- és recepciótörténetébe, sőt a régebbi irodalmi szövegek elméleti-poétikai besorolásának és értelmezésének lehetőségeibe is.

A Collegium honlapján még a konferencia előtt közzétett kötetet Sára Balázs szerkesztő, a Germanisztika műhely vezetője mutatta be az érdeklődőknek. A kötet teljes belive

[https://eotvos.elte.hu/media/09/f0/01938531a783c78f29d74ad7baed7659579f4e22f3f59d765e81f6683253/Quelle%20und%20Deutung%20I.VIII%20\(EC\).pdf](https://eotvos.elte.hu/media/09/f0/01938531a783c78f29d74ad7baed7659579f4e22f3f59d765e81f6683253/Quelle%20und%20Deutung%20I.VIII%20(EC).pdf) link alatt tekinthető meg.

Officinae Studiosorum

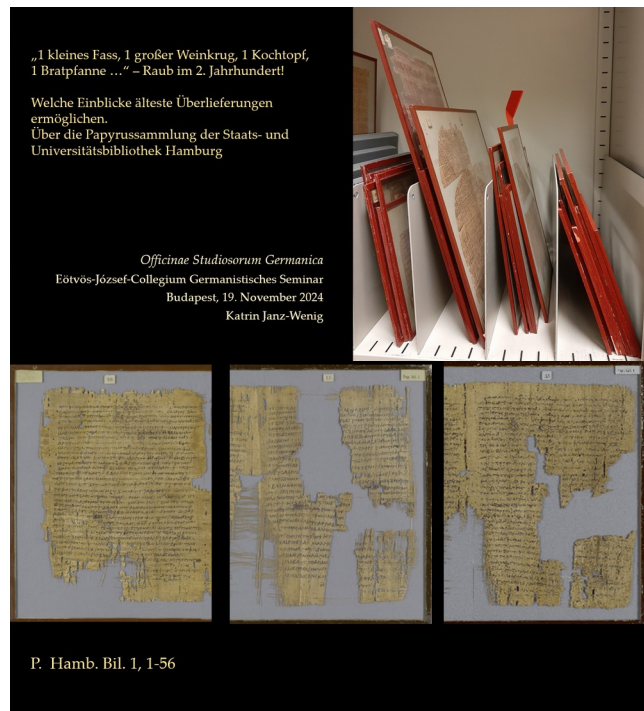
A hallgatói utánpótlás szakmai látókörét bővítendő a *Quelle und Deutung*-kollokviumokhoz hagyományosan változatos témájú, interaktív ismeretterjesztő foglalkozások is kapcsolódnak. Az Eötvös-Collegium Germanisztika műhelye Sára Balázs műhelyvezető irányításával már 2006 óta rendszeresen indít német nyelvtörténettel és nyelvtörténetkutatással foglalkozó szakmai kurzusokat az áttekintő német nyelvtörténet, ófelnémet nyelv és szövegolvasás, középfelnémet nyelv és szövegolvasás, gót nyelv és szövegolvasás témaköreiben. 2009 őszén vettük fel a szakmai kapcsolatot az Osztrák Tudományos Akadémia Középkorkutató Intézete Kéziratosztályának (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Mittelalterforschung, Abteilung Schrift- und Buchwesen des Mittelalters) akkori vezetőjével, dr. Christine Glaßnerrel, az osztrák medievisztikai kézirat kutatás elismert szakértőjével (<https://www.oeaw.ac.at/imafo/forschung/schrift-buchwesen/mitarbeiterinnen/christine-glassner>), aki 2009–2019 között paleográfiai és szövegkiadási témákban összesen hat

alkalommal tartott blokkosított szakmai szemináriumot a Collegium hallgatói számára. Glaßner tanárő mellett a kéziratosztály több más munkatársát is volt alkalmunk megnyerni hasonló szakmai programok megtartására, így 2014–16 között dr. Nikolaus Czifra két alkalommal germanisztikai paleográfiai, 2017/18-ban pedig dr. Maria Theisen (<https://www.oeaw.ac.at/imafo/forschung/schrift-buchwesen/mitarbeiterinnen/maria-theisen>) és Irina von Morzé három napos, kódexfestéssel foglalkozó művészettörténeli kurzust tartottak a műhely hallgatóinak, így a Germanisztika műhely hallgatói az elmúlt évtized során – elsősorban osztrák és német partnereink jóvoltából – mintegy tucatnyi, több napos paleográfiai, kodikológiai, művészettörténeli és kritikai szövegkiadással foglalkozó kurzuson bővíthették és mélyíthették el ismereteiket.

Germanica – Palaeographica I.

Katrin Janz-Wenig (Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg): „1 kleines Fass, 1 großer Weinkrug, 1 Kochtopf, 1 Bratpfanne ...“ – Raub im 2. Jahrhundert! Welche Einblicke älteste Überlieferungen ermöglichen. Über die Papyrussammlung der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg – „1 kis hordó, 1 nagy boroskorsó, 1 főzőedény, 1 serpenyő...” – rablás a II. században! Mibe is engednek bepillantást az ősrégi iratok? A Hamburgi Állami és Egyetemi Könyvtár papiruszgyűjteményéről (2024. november 19., 16.30–18.00 óra).

Az idei rendezvény első, szélesebb körben is érdeklődésre számot tartó, 90 perces szemináriumát a Hamburgi Állami és Egyetemi Könyvtár kéziratgyűjteményének főreferense, dr. Katrin Janz-Wenig tanárő tartotta, elsősorban a Collegium Germanisztika és Klasszika-filológia műhelyeinek mintegy 15 hallgatója számára. A foglalkozáson az általános papirologiai bevezetőt követően a hamburgi könyvtár kéziratgyűjteményének (<https://www.sub.uni-hamburg.de/sammlungen/handschriftensammlung.html>) jelesebb ókori darabjaival ismerkedhettek meg az érdeklődők.

Arbeitssitzung der „Padua“-Forschungsgruppe des Germanistischen Seminars unter der Leitung von Katrin Janz-Wenig (Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg) – A Germanisztika műhely Katrin Janz-Wenig vezette „Padova“-kutatócsoportjának soros munkaülése (2024. november 19., 18.00–21.00 óra, ELTE EC, Germanisztika műhely).

2018/19-ben a Budapesti Osztrák Kulturális Intézet támogatásával került sor dr. Katrin Janz-Wenig (akkor az ÖAW IMAFO, Abteilung Schrift- und Buchwesen tudományos munkatársa, jelenleg a Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg kéziratgyűjteményének főreferense – ld. fent) vezette két blokkosított szövegfilológiai-szövegkiadási projektszemináriumára, amelyek célja egy 16. századi német nyelvű padovai kézirat (Padova, Biblioteca Universitaria, Ms. 711) húsvéti elmékedéseket (ún. „Passionsbetrachtung”-ot) tartalmazó szövege „Leseausgabe”-kiadásának elkészítése. A kutatás eredményeit 2019 novemberében a *Quelle und Deutung VI*-konferencián a kutatásban résztvevő hallgatók és oktatók csoportos előadásban ismertették. A kézirat feldolgozott és kommentált szövegét terveink szerint a *Quelle und Deutung II*-es számú, „Szövegkiadások”-alsorozatában, közös tanulmány kíséretében jelentetjük meg. A projekt rövid leírását és a szövegkiadás alapelveit tartalmazó német nyelvű dokumentum a Germanisztika műhely collegiumi weboldalán, a „Kutatások” menüpontban tekinthető meg (<http://honlap.eotvos.elte.hu/wp-content/uploads/2016/02/Projektbeschreibung-Edition-einer-Passionsbetrachtung-aus-dem-16.-Jh.-Padua-BU-Ms.-711.pdf>). A projektet hivatalosan is bejegyeztettük (<http://www.handschriftencensus.de/editionsbericht/index.php#Neuaufnahmen>, illetve <http://www.handschriftencensus.de/22184>).

A *Quelle und Deutung IX* konferencia alkalmából most sorra kerülő, a kutatási projekt elindítása óta immár ötödik alkalommal megtartott műhelymunka-foglalkozáson a projektkoordinátor Katrin Janz-Wenig mellett Vass Márta (Universität Wuppertal), Vargyas Anna (ELTE Germanisztikai Intézet), Wesztergom András (ELTE Szlavisztikai Intézet) és Sára Balázs (ELTE Eötvös Collegium, Germanisztika műhely) vettek részt. A munkaülés elsődleges célja a fenti kutatás továbbvitele, az eddigi eredmények egybevetése, a szövegkiadáshoz még elvégzendő feladatok pontosítása és koordinálása volt. A kutatócsoport következő munkaülésére online formában, 2025 januárjának végén kerül majd sor.

HELLENICA

A konferencia „görög napját” őexcellenciája Emmanouil Apostolakis, budapesti görög nagykövet, Koranis Laokratis görög nemzetiségi szószóló, valamint Agárdi Bendegúz Spyros, a budapesti Görög Intézet igazgatója nyitotta meg. A szekciót bevezető plenáris előadás keretei között Dimitrios Letsios bizantinológus, korábbi budapesti görög nagykövet az arab-bizánci határvidéken élő vallási kisebbségek helyzetéről és szerepéről beszélt. A szekciók előadói között görög és magyar kutatók egyaránt szerepeltek: Görögországból érkezett a konferenciára Nike Koutrakou, aki a felvilágosodás korabeli Bizánc-recepció témájában adott elő, Eleni Volonaki bizánci filológiai témájú előadásával, valamint Irimi Lagani a görög szabadságharcra és nőtörténettel kapcsolatos előadásával. A magyar bizantinológia és neogrécisztika több generációja is jelen volt: Fokasz Nikosz, professor emeritus, a magyarországi görögség neves kutatója, Agárdi Bendegúz Spyros, a Görög Intézet kutatóigazgatója, Vincze Xénia, a Görög Intézet kutatója, Palágyi Tivadar, az ELTE Romanisztikai Intézetének oktatója, Szebehleczy Borbála, újjörög szakos doktorandusz, Zavirasz-kutató, L. Delbó Katalin, a bizánci regény kutatója, Keisz Ágoston, aki a felvilágosodás korabeli magyar-görög kapcsolatokkal foglalkozik, valamint Solti Dóra, az ELTE Görög Tanszékének

oktatója, az Újgörög Munkacsoport vezetője. A Görög Köztársaság Nagykövetsége és Konzuli Osztálya fogadást adott a konferencia résztvevőinek tiszteletére.

A *Hellenica* ülészak előadásai: Dimitrios Letsios (Greek Committee of Byzantine Studies, Athén): Religious Minorities at the Byzantine-Arab Frontier: Assimilation and Population Transfer in Defence Strategies ([7th-9th Centuries); Nike Koutrakou (független kutató): Montesquieu, Byzance, et le principe de modération en politique; Eleni Volonaki (Peloponnészoszi Egyetem, Kalamata): Ερμηνευτική ανάλυση του Προλόγου του Νικηφόρου Βασιλάκη στο έργο του *Orationes et Epistolae*; Nikosz Fokasz (professor emeritus, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest): Από τη νοσταλγία, στην επαγγελματική σταδιοδρομία: Παράγοντες επαναπατρισμού των πρώην προσφυγόπουλων; Tivadar Palágyi (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest): *Ζήτω η Ελλάδα – Longue vie à notre Sultan!*: Ο ελληνόφωνος και γαλλόφωνος τύπος στη Θεσσαλονίκη προς το τέλος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας; Borbála Szebehleczy (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest): Ιστορία τοῦ θησαυροῦ τοῦ Μάρια Τζέλ – έμμετρη επιστολή του Γεωργίου Ζαβίρα, 1786; Irini Lagani (Panteio Egyetem, Athén): Η συμβολή της Ελληνίδας στην επανάσταση του 1821; Xénia Vincze (Görög Intézet, Budapest): Οι γιορτές των Ελλήνων προσφύγων – Η επέτειος του ΟΧΙ; Bendegúz Spyros Agárdi (Görög Intézet, Budapest): Ο ρόλος του ποδοσφαίρου στους Έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες της Ουγγαρίας; Katalin L. Delbó (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest): Η «έκφρασις» της πρωταγωνίστρας στο μυθιστόρημα του Νικήτα Ευγενιανού; Ágoston Keisz (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest): Ungvárnémeti Tóth László's Ancient Greek Poetry (1818) and the Greek Enlightenment; Athanasios Efsthathiou (Ionian University, Korfu): Η κρίση των ανθρωπιστικών σπουδών στην Ευρώπη και στην Ελλάδα; Dora E. Solti (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest): Ζητήματα μετάφρασης και έκδοσης της ελληνικής λογοτεχνίας στην Ουγγαρία.

A konferencián elhangzott előadások szerkesztett változatai az *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae* tudományos folyóiratban fognak megjelenni.

P.S. A konferencia programja letölthető a Homonoia – Hellénológiai Központ (EC Byzantium Centre) honlapjáról:

<https://byzantium.eotvos.elte.hu/byzanz-und-das-abendland-x/>